

O potřebě modernizace výchovné péče v ústavních zařízeních se mluví už řadu let. Zatím zůstávalo jen u slov. Teď unikl z ministerstva školství materiál, který se touto oblastí zabývá. Předseda Asociace speciálních pedagogů etoped Jiří Pilař, dlouholetý praktik, který v letech 1997–2008 vedl ministerský odbor speciálního školství a se svými spolupracovníky připravil zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, podrobil materiál připravený pro poradou vedení MŠMT tvrdé kritice. Obrátil se i otevřeným dopisem na ministra školství Mikuláše Beka (STAN) s žádostí, aby dokument nebyl zařazen do programu porady vedení dříve, než ho jeho autoři prodiskutují se zástupci odborných asociací.

Asociace speciálních pedagogů:

TOHLE JE ŠPATNÁ CESTA!

Podle J. Pilaře je smutné, že ministerstvo školství připravuje takovou změnu pod pokličkou. „Reagovali jsme na tento záměr, jakmile jsme připravované podklady neoficiální cestou získali, protože nám bylo jasné, že pokud se podaří autorům dostat materiál do porady vedení a schválit ho tam, není už vlastně o čem mluvit. Jen bychom dostali na vědomí, jak to bude, veškeré připomínky by pak byly jen formalismem. Reagovat na hotovou a schválenou koncepci nemá smysl. V záměru připravované změny je třeba odvolat do konce roku všechny ředitele zařízení. Konzultace o změně koncepce ústavní péče s odborníky z praxe se podle tohoto ministerského materiálu vůbec neplánují,“ upozorňuje.

O nás bez nás, upozorňuje Jiří Pilař

V předkládací zprávě se píše, že v pracovní skupině (v těchto dnech by měla vzniknout) by měli být z MŠMT zástupci sekce vzdělávání, sekce ekonomické a právní a třeba zmocněnec pro well-being, dětské duševní zdraví, ústavní a ochrannou výchovu, konzultace by měly probíhat se zástupcem ombudsmana, státního zastupitelství a MPSV. „Přitom mi vrchní ředitel Jan Mareš sliboval, že změna bude připravována ve spolupráci s odborníky z naší asociace,“ říká předseda ASP.

J. Pilař poznamenává, že celá dikce předkládací zprávy v něm vzbuzuje podezření, že se změna koncepce připravuje tak, aby pak bylo možné celý systém ústavní péče zamašličkovat v úhledném balíčku předat ministerstvu práce a sociálních věcí.

„Tyto snahy se objevují už dlouho. Přitom celá oblast ústavní výchovy je postavena na výchově a vzdělávání, na práci speciálních pedagogů a sociální práce je zde obsažena maximálně z dvaceti procent. Navíc MPSV nezvládá ani oblast sociálně-právní ochrany dětí, kterou mají na starosti,“ upozorňuje. Podle jeho názoru by hlavně na ministerstvu školství měli být lidé, kteří oblasti ústavní výchovy rozumějí. „Lidé, kteří v současnosti na ministerstvu školství tuto oblast reprezentují, nemají potřebné teoretické znalosti, ani žádnou zkušenost z praxe, podle předkládaného materiálu ani nevědí, jak zařízení ústavní výchovy fungují,“ kritizuje.

Výchovu a vzdělávání nechat pod školstvím

J. Pilař připomíná, že předložil MŠMT návrh schématu spolupráce všech rezortů, které se na péči o ohrožené děti a mládež podílejí s tím, že koordinátorem celé této oblasti by bylo ministerstvo práce a sociálních věcí. Každý zúčastněný rezort by se zabýval ob-

Otevřený dopis Asociace speciálních pedagogů ČR

Vážený pane ministře, neoficiálně jsme se seznámili s materiálem **Transformace sítě zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči zřizovanou MŠMT**, který je v rámci vnitřního připomínkového řízení připraven ke schválení poradou ministra. Materiál předkládá Sekce vzdělávání a mládeže k rozhodnutí k zahájení prací na transformaci sítě zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči zřizované MŠMT k 1. 1. 2025 a návrh postupu prací vedoucích k této transformaci.

Deklarovaným cílem v materiálu navržené transformace sítě zařízení je nastavení systému, který zefektivní řízení a správu těchto zařízení ze strany MŠMT, sjednotí metodickou podporu a kvalitu práce v samotných zařízeních a zároveň tak i podpoří adekvátní a kvalitní intervenci směrem k dítěti i jeho rodině a případně dalším subjektům.

Rozumíme, že ministerstvo všemožně hledá cesty, jak ve svém resortu ušetřit chybějící finanční prostředky. Zcela jistě se nalézt dají a systém je možné zefektivnit. Nicméně určitě ne za pomoci předkládaného materiálu, který se vyznačuje velkou chybovostí, která plyne ze skutečnosti, že tento rádo by koncepční draft připravili ministerští pracovníci, kteří o systému školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a střediscích výchovné péče mají pouze mlhavé představy.

Pomineme-li mnohé zásadní nelogičnosti až nesmysly pramenící z totální neznalosti předkladatelů, které text obsahuje, lze konstatovat, že při případné realizaci bude do systému celé sítě vnesen ještě větší chaos, než je dnes. Překvapuje nás zrovna tak nemile fakt, že se do složených mezioborové pracovní skupiny pro realizaci transformace sítě vůbec nepočítá s odborníky z praxe a se zástupci profesních asociací.

Předkládaný text pouze dokazuje marasmus a nekompetentnost tvůrců materiálu, byť se jedná o ředitele odboru 20 a vedoucí oddělení 200, tedy osoby, u nichž se předpokládá alespoň základní znalost problematiky na úrovni koncepční a metodické. Tito ministerští úředníci o dané problematice nevědí zhora nic a mají ambici něco změnit. Rozumíme primární snaze hledání úspor, které, jak píšeme výše, v systému skutečně lze nalézt. Ale uchopení věci laickým způsobem jej pouze rozkolísá a kýžený efekt, myšleno ekonomický a zároveň věcný, to nepřinese.

Proto si Vás z pozice předsedy Asociace speciálních pedagogů České republiky dovoluji požádat o nezařazení materiálu do programu porady vedení a zahájení jednání mezi předkladateli materiálu a zástupci odborných asociací ještě před předložením materiálu do porady vedení, protože to vnímám jako více než nutné.

S úctou

PaedDr. Jiří Pilař, předseda Asociace speciálních pedagogů ČR

Některá rizika pramenící z chybného uvažování předkladatelů

- Předloženou transformaci nelze provést pouze úpravou dané **vyhlášky č. 438 Sb.**, ale novelizací, případně tvorbou zcela nového zákona, což autoři zcela opomíjejí.
  - Jedná se o **sloučení několika svébytných subjektů**, již nyní velkých celků, které přinese vysoké náklady jak na samotné sloučení, tak na další provoz a způsobí chaos v systému péče o dítě. Tedy výsledek bude opačný, než se předpokládá.
  - Ředitelé zařízení jsou jmenováni a odvoláváni **dle školského zákona**.
  - Vzhledem ke vzdálenosti jednotlivých detašovaných pracovišť i vzhledem ke stále se zvyšující administrativní zátěži, by bylo nutno v rámci zajištění provozu zachovat stávající personální obsazení.
- Navrhovaná „transformace“ se dotýká mnoha zákonů, které je třeba upravit.
- Pro zefektivnění celé sítě zařízení by stačilo ze strany MŠMT tato zařízení skutečně koncepčně a metodicky řídit a kontrolovat dodržování již platné legislativy.
  - Zmiňované **podpoření kvality práce a intervence směrem k dětem a rodině**: Není zřejmé, co tím předkladatel konkrétně myslí. Nezavádí se žádné nové systémy, nevytvářejí se žádná nová zařízení, pouze se sjednocuje a tím se zamýšlí vytvoření kolosů o stovkách zaměstnanců a integrování do těchto celků dětí s různými potřebami sociálními a psychologickými. Kde je tedy idea vytváření malých rodinných zařízení, po níž se ve společnosti neustále volá?
- Aktuálně jsou kraje, ve kterých chybí určité typy zařízení. Je otázkou, jak chce předkladatel zvýšit dostupnost pouhým sloučením stávajících zařízení a nevytvářením subjektů, které v těchto krajích chybí. Výsledkem bude naopak nárůst finančních prostředků.
  - Ostatní ředitelé, zamýšlení v pozicích vedoucích, budou ve skutečnosti řídit stejný počet zaměstnanců a zodpovídat za stejně velký a náročný provoz a zůstanou ve stejné platové třídě. Proto představa nějaké zásadní úspory je i zde naprosto nemyšlitelná. Navíc se jim k celé administrativní zátěži ještě zvedne jejich přímá pedagogická činnost. Takže snížení prostředků na management je čistě iluzorní záležitostí.

(Z poznámek ASP ČR)

lastí, která mu náleží, a společně by právě pod koordinací MPSV vytvářely a realizovaly politiku péče o ohrožené děti. Tak by bylo jednak naplněno Vládní prohlášení a jednak by výchovu a vzdělávání zastřešovalo a odborně garantovalo ministerstvo školství. „Chystáme se o tomto schématu mezeřízortní spolupráce na poli náhradní výchovné péče diskutovat koncem května i při tradičním dvanáctém ročníku odborné konference Rozpravy o institucionální a školní výchově, která tradičně proběhne v hotelu Sepetná pod Lysou horou a kde bude velký prostor pro vyjádření odborných názorů, mimo jiné i s důrazem na toto palčivé téma,“ poznamenává J. Pilař.

Návrh na změnu systému výchovných zařízení, který připravilo ministerstvo školství, obsahuje představu vzniku 14 velkých sdružených centrálních zařízení s jedním vedením, které by řídilo celý krajský systém dětských domovů, dětských domovů se školou, výchovných ústavů, diagnostických ústavů a středisek výchovné péče. „Zároveň má ministerstvo představu, že do konce tohoto roku odvolá všechny ředitele školských výchovných zařízení, zjevně i dětských domovů, které mu nepatří. To si snad autoři museli dát joi-nta, když to vymýšleli. Je iluzorní, že by se takový kolos dal efektivně řídit z jednoho místa. Kdysi jsem prosazoval představu, že by celý systém převzaly kraje, ovšem znamenalo by to vždy jeden diagnostický ústav, kterým by **metodicky** vedl ostatní samostatně přímo řízené organizace. To by smysl dávalo, ale vytvoření takového konglomerátu s jedním ředitelem a se stovkami zaměstnanců a stovkami dětí, to je nesmysl. Chápu, že se hledají úspory, ale tento systém by byl ještě dražší. A když mluví o ušetření tím, že se propustí zahradníci a řidiči (kteří v těchto zařízeních stejně obvykle nejsou), to je k smíchu,“ vysvětluje J. Pilař.

Složitost paragrafů

V návrhu se mluví o tom, že eventuálně bude třeba novelizovat vyhlášku 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. Co se týká novelizace zákona 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, ministerstvo

školství před časem na dotaz UN odpovědělo, že je zpracováván věcný záměr, který by měl být předložen do konce roku 2024. Podobným způsobem ale MŠMT odpovídalo na podobný dotaz i v letech předchozích.

„Vypadá to, že MŠMT vlastně neví, co v zákonu 109/2002 Sb. změnit. Je to zákon, který jsem jako ředitel odboru na MŠMT předkládal, je to dvaadvacet let. Byl nadčasový, ale jistě by už větší úpravy potřeboval. Viděl bych jako pozitivní otevření většího prostoru alternativním možnostem nebo snížení počtu dětí ve skupinách a větší atomizaci skupin. Problém je, že to vypadá, že na MŠMT není zájem změnit legislativu, chtějí prostě prosadit zásadní změnu, která celý systém poškodí,“ tvrdí. Podle J. Pilaře se přehlíží i propojení této legislativy s Občanským zákoníkem a další legislativou.

Na úspory lepší organizací

Alfu a omegou změn, které se v současnosti ve školství plánují, je (zdá se) snaha ušetřit finanční prostředky. I toho by se dalo podle J. Pilaře rozumnými změnami dosáhnout. Bylo by ale třeba například důsledně kontrolovat obsazenost míst v jednotlivých zařízeních a v případě, že se „lůžko“ uvolní, hned ho obsazovat. V současnosti třeba při útěku dítěte z výchovného zařízení zůstává toto místo prázdné, ale finance na ně stále proudí. Přitom zájem o umístění dětí zvláště do dětských domovů se školou a diagnostických ústavů podle J. Pilaře stále převažuje nad jejich kapacitními možnostmi, ačkoliv politickým trendem je snižování počtu jejich klientů a umísťování těchto dětí do náhradní rodinné péče. Ovšem pěstounských rodin je naprostý nedostatek.

„Stanovisko, které jsem formulovat v otevřeném dopisu panu ministrovi Bekovi, podpořila i Unie zaměstnavatelských svazů, jejíž školské sekce je členem dvacet dva odborných vzdělávacích organizací. Jsme přesvědčeni, že ještě před předložením tohoto dokumentu do porady vedení by se měla sejít pracovní skupina s odborníky z praxe. Není dobře, že se to nestalo,“ říká předseda ASP J. Pilař.

